

ELEITÄ VAI PERUSTELUJA?

Väitöskirjani ”Psykoanalyysi ja sen soveltaminen musiikintutkimukseen” oli ja on julkisesti saatavilla. Väitöskirjaa arvioitiin objektiivisesti, ja se täyttää tieteellisyyden vaatimukset.

Olin osannut odottaa, että musiikkitieteellinen väitöskirjani (Lång 2004) joutuisi ankaran arvostelun kohteeksi, koska kirjassa kritisoidaan sosiobiologiaa, mutta Jussi Niemelän (2005) hyökkäys *Skeptikko*-lehden viime numerossa oli yllättävän katekera. Sosiobiologit ovat pahastuneet tutkielmaani kahdesta syystä: (1) tutkielmassa pyritään osoittamaan, että psykoanalyysi täyttää tieteellisyyden vaatimukset, ja (2) sivujuonteena tutkielmassa arvostellaan sosiobiologiaa, varsinkin sen suomalaista haaraa. Vaikka kyseinen liite B (Lång 2004: 279–284) muodostaa vain murto-osan väitöskirjasta (321 sivua) eikä se edusta tutkielman keskeisintä sisältöä, on vastustus kohdistunut ensi sijassa siihen ja muu aines on toistaiseksi jäänyt jalkoihin.

Koska Jussi Niemelällä ei ole paljonkaan asiaperusteluja, jotka liittyisivät väitöskirjan tieteelliseen sisältöön, hän yrittää hyökätä erityisesti kirjan julkaisuprosessia vastaan ja esittää perättömiä väitteitä. Hänellä ei tunnu olevan selvää käsitystä väittelyprosessin kuluista eikä väitöskirjojen julkaisumenettelystä. Hän koettaa osoittaa väitöskirjan ”salatieteelliseksi” sillä perusteella, että kirjaa ei muka ollut eikä ole saatavilla, mikä vaikuttaa melkoisen epätoivoiselta aihe todistelulta. Väitöskirja läpäisi esitarkastuksen hyväksytysti, se tarkastettiin julkisesti, eikä sen tieteellisyyttä eikä tarkastuksen objektiivisuutta asetettu epäilyksenalaiseksi.

Helsingin yliopistossa väitöskirja voidaan julkaista joko perinteisesti kirjana tai haluttaessa PDF-julkaisuna Ethesis-palvelussa;* toistaiseksi vain pienehkö osa väitöskirjoista julkaistaan PDF-muodossa. Oma väitöskirjani julkaistiin painettuna kirjana, tätä julkaisutapaa noudatetaan kaikilla tieteenaloilla, ja se täyttää tieteellisyyden ja julkisuuden vaatimukset moitteettomasti.†

* <URI: <http://ethesis.helsinki.fi/ohjeet/vaitosohje.pdf>>. – Toisin kuin Jussi Niemelä väittää, tutkielmani tiivistelmää ei ole koskaan julkaistu Ethesis-palvelussa.

† Yksityiskohtaisemmin väittelyn kulkua selostetaan Helsingin yliopiston internet-sivuilla: <URI: <http://www.helsinki.fi/hum/tutkimus/jatko-opinnot/vaitoskirja.htm>>, <URI: <http://www.helsinki.fi/tohtoriksi/julkaiseminen.htm>>.

Väitöskirjan käsikirjoitusta pidin aikoinaan yksityisesti saatavilla PDF-muodossa, jotta esilukijat voisivat siihen vaivattomasti tutustua; kun käsikirjoitusta korjattiin kommenttien perusteella, aikaisempi versio vanhentui, enkä näe syytä siihen, että sitä tarjottaisiin luettavaksi sen jälkeen kun puutteet on korjattu ja uudempi on saatavilla; en enää seiso varhaisemman version takana. PDF-versio ei ylipäänsä ollut julkisesti luettavissa, enkä tiedä luovuttaneeni elektronista käsikirjoitusta Darwin-seura ry:lle enkä Skepsis ry:lle. Kirja ei siis "kadonnut" väitöstilaisuuden edellä "myyttisesti" minnekään enkä "piilottele" sitä, vaan tutkielma siirtyi internetistä reaali maailmaan ja se julkaistiin kirjana; tällainen askel tuntuu olevan monille ihmisille jo yllättävän vaikea: kaikki pitäisi saada heti ilmaiseksi internetistä.

Toisin kuin Jussi Niemelä väittää, väitöskirjan painettua, lopullista laitosta oli saatavilla humanistisen tiedekunnan ja dekaanin määräämällä tavalla ennen väitöstilaisuutta, toisin sanoen Helsingin yliopistolle luovutettiin 166 kappaletta väitöskirjaa ennen väitöspäivää, kirjaa oli (ja on yhä) saatavana minulta, ja kirjaa on voinut ja voi lainata kirjastoista ja ostaa kirjakaupoista. Väitöstilaisuutta ei olisi voitu järjestää, jos näin ei olisi tehty. Opiskelijan on itse kustannettava väitöskirjan painatus, ja kulujen kattamiseksi loppua painosta myydään markkinahintaan. Väitöskirjaa ei siis voi saada ilmaiseksi, mutta maksullisuus ei merkitse salailua eikä piilottelua. Kannattaisi tutustua yliopistomaailmaan ja väitöskirjojen julkaisuperinteeseen, ennen kuin rupeaa kehrittelemään *Da Vinci -koodin* tyyllisiä salaliittokuvitelmiä.

Yhtä lailla Jussi Niemelä voisi hyökätä Ilkka Niiniluotoa vastaan sillä perusteella, ettei tämän kirjaa *Totuuden rakastaminen* saa ilmaiseksi internetistä vaan se pitää ostaa kirjakaupasta tai lainata kirjastosta.

Jos Jussi Niemelä olisi aidosti ollut kiinnostunut hankkimaan väitöskirjan, hänen olisi kannattanut rohkaista mieltänsä ja pyytää arvostelukappaletta suoraan minulta. Näin hän ei kuitenkaan tehnyt, eikä hän ilmeisesti kysynyt myöskään humanistisesta tiedekunnasta eikä musiikkitieteen laitoksesta, joista olisi saanut tietoa. Jussi Niemelän menettely on paheksuttavaa: hän on ensin välttänyt hankkimasta väitöskirjaa ja hyökkää sitten tällä perusteella kirjaa vastaan.

Sisältökriittikinsäkään perusteella Jussi Niemelä ei tunnu elävän tieteen maailmassa eikä hän hallitse tieteellisen keskustelun periaatteita. Hän ei vastaa **perusteluin** vaan **elein**. Hän ainoastaan reagoi eleellä siihen, että joku ottaa ja arvostelee sosiobiologiaa, ja paheksuu sitä, että sosiobiologiaa arvostellaan; hän ei käsittele esittämiäni **perusteluja** eikä osoita, mikä niissä olisi pielessä. Hän koettaa heittää pontevasti lokaa ja luoda sellaisen ilmapiirin, että ihmiset eivät niin alttiisti itse tarttuisi kirjaan ja havaitsisi sen väitteitä perustel-

luiksi tai ainakin lukisivat sitä hänen synnyttämänsä vahvan ennakkokäsityksen vallassa.

Arvostellessaan hyve-epistemologiaa Jussi Niemelä turvautuu valetieteellisiin keinoihin. Ensinnäkin hän koettaa kumota Linda T. Zagzebskin (1996) teorian mainitsemalla ainoastaan, että tämä on katolisen uskonnonfilosofian professori: tyypillinen *ad hominem* -hyökkäys. Yhtä hyvin hän voisi hyökätä Ilkka Niiniluotoa vastaan vihaamalla, että tämä on luterilaisen yliopiston rehtori. Jussi Niemelä ei osoita, millä tavoin väitetty uskonnollisuus näkyisi Zagzebskin kirjasta; hän tyytyy viittaamaan pariin internet-asiakirjaan ja jättää huomiotta lukuisat muut, joissa Zagzebskin näkemyksiä käsitellään tieteen näkökulmasta. Tieteellisiä referee-artikkeleita hän ei mainitse ainuttakaan. Eikö moinen valikointi ole jo hiukan epärehellistä, Jussi Niemelä? Sitä paitsi hyve-epistemologia ei nojaa uskontoon vaan Aristoteleen (1989) hyve-etiikkaan, joka on satoja vuosia varhaisempi asia kuin roomalaiskatolisuus.

Jussi Niemelä liittää hyve-epistemologian relativismiin ja väittää, että sen perusteella ”lähes mitä tahansa voidaan pitää tietona”. Jos hän kuitenkin tutustuisi siihen, kuinka Zagzebski (1996: 137–339) *de facto* määrittelee ”älyllisesti hyveelliset teot”, hän voisi havaita, että niin ei ole asianlaita (myös Lång 2004: 77–80). – En kannata relativismia vaan suhtaudun siihen varauksin, kuten väitöskirjasta ilmenee (Lång 2004: 14, 95, 105, 106, 146). En myöskään tunne edustavani jälkimodernismia, vaikka Jussi Niemelä kepeästi leimaa minut ”postmodernistitohtoriksi”; väitöskirjan tekstistä ei edes löydy sanoja *jälkimoderni* ja *postmoderni*. Lähtökohtani ovat analyyttisessä filosofiasa, ja relativismin asemesta kannatan koherentismia, kuten tutkielmasta käynee ilmi.

Onus probandi kuuluu näissä kysymyksissä Jussi Niemelälle, mutta hän ei perustele väitteitään uskottavasti; pelkkä elehdintä ei riitä. Jussi Niemelän mukaan liitteen B kritiikki on ”perusteetonta, poliittisideologisesti [*sic*] motivoitunutta, epätieteellistä ja harhaanjohtavaa”, mutta kuinka tämä **ilmenee**? Nimenomaan hänen perustelemattomat, propagoivat väitteensä ne ovat ”poliittis-ideologisesti motivoituneita, epätieteellisiä ja harhaanjohtavia”. Loukkaavalla kielenkäytöllään ja perättömällä väitteillään Jussi Niemelä koettaa pelotella arvostelunsa kohteen hiljaiseksi ymmärtämättä, että tieteen alalla tuollainen menettely kääntyy häntä itseään vastaan: hän osoittaa, että hän ei halua eikä voi käydä tieteellistä keskustelua. Ylipäänsä väitöskirjani arvosteleminen ja väitöstilaisuuden seuraaminen edellyttää sellaista musiikkipsykologian ja -filosofian perustuntemusta, jota Jussi Niemelällä ei selvästikään ole.

Myöskään psykoanalyysia Jussi Niemelä ei osoita epätieteelliseksi. Kuten esitän, psykoanalyysin lähtökohtana ovat Sigmund Freu-

din ja Josef Breuerin havaitsemat kliiniset ilmiöt, joiden selittämiseksi oli järkevää postuloida mm. tiedostumattoman psyykkisen toiminnan ja tunteensiirron käsite, ja näitä käsitteitä on kehitetty tieteellisen havainnoinnin perusteella. Psykoanalyysia voidaan arvioida objektiivisesti, tieteellisin perustein, kuten osoitan erityisesti väitöskirjan luvuissa 4 ja 5 (Lång 2004: 71–133).

Vaikka Jussi Niemelä moittii minua salailusta, hän itse esittää epä-määräisen viittauksen: ”Lång kuitenkin veti sosiobiologiakritiikkinsä [liitteen B] pois julkisuudesta, kun hänelle **eräiltä tahoilta** osoitettiin sen perustavanlaatuinen virheellisyys” (lihavointi minun). Keitä ovat nämä ”eräät tahot”, jotka muka osoittivat kritiikin virheelliseksi, ja kuinka he sen tekivät ja miten virheellisyys ilmenee? En poistanut kirjoitusta siitä syystä, jonka Jussi Niemelä esittää, vaan poistin keskeneräisen version tehtyäni siihen korjauksia, ja lopullinen versio julkaistiin kirjan muodossa.

Liitteen B varhaisempi versio oli internetissä luettavana, koska pyysin siihen palautetta Usenet-ryhmässä fnet.keskustelu.evoluutio. Saamani palaute oli enimmäkseen myönteistä (mistä Jussi Niemelä vaikeenee), eikä kielteisissä puheenvuoroissa osoitettu konkreettisia virheitä; arvostelu jäi vastustavien eleiden ja jopa anonyymien nälvimisen tasolle.

Jussi Niemelän kirjoituksen lukuisat epätarkkuudet osoittavat, ettei hän tunne asioita niin hyvin kuin esittää tuntevansa. Mainittakoon seuraavat:

1. En hyökkää väitöskirjassa uusdarwinismia vastaan, vaan kannatan evoluutioteoriaa (erit. Mayr 2003) ja varauksin tiettyjä sosiobiologian ideoita. Jussi Niemelä koettaa koplata evoluutioteorian ja sosiobiologian: jos kannatat toista, on kannatettava myös toista, ja jos hylkää toisen, et voi kannattaa toistakaan. Tuollaista sidosta ei teorioiden välillä ole; evoluutioteoria on tiedeyhteisön hyväksymä, mutta sosiobiologian asema on kiistanalainen, vaikka sosiobiologit kernaasti synnyttävät toisenlaisen vaikutelman siteeraamalla toistensa itsevarmoja julistuksia.

2. Väitöskirjan selkämyksessä ei lue ”Markus Lång ratsastaa jälleen”, mutta kirjan **takakansiteksti** alkaa sanoin: ”Šeriffi Lång ratsastaa jälleen – –.” Pelkään kuitenkin pahoin, että tällainen leikillisuus ja itseironia on Jussi Niemelälle vain yksi kumoutumaton todiste katalasta ”postmodernistiuudesta” ja ”epätieteellisyydestä”, joita hän tuntuu näkevän kaikkialla (vrt. Niemelä 2004). Hän voi hyväksyä huumorin vain silloin kun ilkkuen osoitellaan humanistien kuviteltuja vajavaisuuksia; hänen oma kritiikkinsä tuntuu edustavan fundamentalistista kiihkoluonnontieteellisyyttä.

3. Liitteestä B ei ole vedetty yli vain yhtä sanaa vaan kolme sanaa. Suomalaisia sosiobiologeja ei kannattane arvostella yhtä kärkevin sanoin kuin he katsovat voivansa arvostella muita.

4. Kotisivuillani on jo kuukausia ollut luettavana mm. väitöskirjan tiivistelmä englanniksi ja saksaksi, esipuhe sekä *errata*-, sisällysjä kirjallisuusluettelo.*

Vaikka väitöskirjassa varmasti on omat virheensä ja puutteensa, sitä ei voida pitää epätieteellisenä niillä perusteilla, joita Jussi Niemelä koettaa tarjoilla.

LÄHTEET

- Aristoteles** 1989: Nikomakhoksen etiikka. Suomentanut ja selitykset laatinut Simo Knuuttila. *Teokset VII. Gaudeamus*, Helsinki.
- Lång, Markus** 2004: Pykoanalyysi ja sen soveltaminen musiikintutkimukseen. *Studia musicologica Universitatis Helsingiensis*, 12 [11]. Diss. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Mayr, Ernst** 2003: *Evoluutio*. Suomentanut Jani Kaaro. WSOY, Helsinki. [*What Evolution Is*, 2002.]
- Niemelä, Jussi** 2004: Uskomatonta mutta totta. — *Skeptikko* 1 (17. vsk.), s. 34–41.
- Niemelä, Jussi** 2005: Salatiedettä Helsingin yliopistossa. — *Skeptikko* 1 (18. vsk.), s. 38–39.
- Zagzebski, Linda Trinkaus** 1996: *Virtues of the Mind: An Inquiry into the Nature of Virtue and the Ethical Foundations of Knowledge*. Cambridge University Press, Cambridge.

Markus LÅNG. Fil. tri, Helsingin yliopisto.

* <URI:http://www.helsinki.fi/~mlang/opinnot/vaitos.html>. — Koska opintoni Helsingin yliopistossa ovat päättyneet, käyttäjätunnukseni voimassaolo lakkaa syksyllä 2005. En vielä tiedä, mihin siirrän kotisivuni. Joka tapauksessa osa sivuista löytyy internetin arkistopalvelusta <URI:http://www.archive.org/>.